

учителя залежить, якою буде адаптація учня з певними «відхиленнями». Головне – це донести до учнів, що людина є цінністю, індивідуальністю, незалежно від деяких чинників, пов'язаних з її здоров'ям. Повага та спільна праця допоможе інтегруватися дітям в соціум, спочатку освітній і згодом в суспільний.

Список використаних джерел

1. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія] / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко – К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. – 152 с. – (с.48).
2. Концепція розвитку інклюзивної освіти // Соціальний педагог. – 2010. – №4. – С. 3-6. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/prozatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>

ТЯГУР А.В.,

ІСАК Т.В.

Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету, Україна

ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ МЕТОДИКИ БІОЛОГІЇ В УКРАЇНІ

У процесі дослідження історії розвитку методики викладання біології однією із найважливіших проблем є її періодизація. Періодизація дає змогу виявити структурні особливості науки, закономірності розвитку її цілей, завдань, методів тощо, рушійні сили, зв'язок з іншими науками і на основі цього зробити певні узагальнення. В основу періодизації покладаються якісні зміни в науці, які відділяють один період від іншого.

На сьогодні немає науково розробленої періодизації історії методики викладання біології в середній школі України. Фрагментарні відомості з цього питання можна знайти у працях Е. Середенко, Б. Мітюкова, А. Охріменка, Л. Логінової, І. Шульги. Серед доробків науковців привертає увагу періодизація В. Федорова, яка називає такі критерії періодизації: залежність від характеру виробничих відносин, політичного устрою і суспільної ідеології; зв'язок з науками про природу, а також педагогікою і дидактикою; практика навчання природознавству як джерело теоретичного розвитку методики природознавства. Окрім того, автор радить враховувати внесок учителів, методистів у розвиток методики. Відповідно виділяє такі періоди розвитку методики біології як науки:

– *педагогічна думка Київської Русі*. Можна охарактеризувати його як період «Інтенсивного насадження грамотності». Проте слід пам'ятати, що вона носила чітко виражений класовий характер. Кожна соціальна група одержувала певний рівень знань, відповідно до її стану. В 1086 році при київському Андріївському монастирі внучкою князя Ярослава Мудрого Ганною (Янкою) було відкрито перше на Русі жіноче училище. Видатним пам'ятником педагогічної думки того часу являється «Поучение детям» (1117) київського князя Володимира Мономаха. Проте, тяжкі часи монголо-татарських набігів на довгий час призупинили розвиток науки, культури;

– *освіта на Україні в XIV-XVI ст.* Важливу роль в поширенні письменності і грамотності в XIV ст. На Україні продовжує відігравати Києво-Печерський монастир. Монахи вчили дітей читати по Часослову і Псалтирю, писати, рахувати.

Але суспільство що розвивалось, вимагало більш грамотних людей. Почали відкриватись школи грамотності. Перша така школа була в Острозі. Деякі школи поєднували в собі всі вимоги древньо-руських культурно-просвітницьких традицій. З'являються перші колегіуми. Деякі колегіуми являлись середніми навчальними закладами, що складались з 5-ти класів. В 3-х нижчих викладалась граматики латинської, грецької, польської і церковно-слов'янської мов, в 2-х вищих риторика, діалектика, частково філософія, в склад якої входили також відомості природного характеру;

– *школа і педагогічна думка на Україні в XVI- XVII ст.* Велику роль в розвитку освіти на той час відіграли братства. Відомі просвітники, що працювали в братствах (Стефан і Лаврентій Зизанії, Арсеній Елласонський, Беринга, Кирило Ставровецький, Йов Борецький і інші) відіграли важливу роль у розвитку вітчизняної педагогічної думки. Вони розвивали прогресивні напрями в педагогіці, розробляли методики викладання різних предметів, ідею національної школи. В 1632 році була заснована Київська колегія П. Могилою, яка пізніше була перейменована у Києво-Могилянську академію;

– *педагогічна думка на Україні XVIII – початок ХХст.* Київська академія давала не тільки високий рівень освітньої підготовки учнів, але на високому рівні була педагогічна теорія. У 1782-1786 рр. було проведено реформу народної освіти і організовано народні училища. У цей же час вперше в школах було введено природознавство як навчальний предмет. Автором першого шкільного підручника з природознавства «Нариси з природної історії» (1786 р.) був академік В. Ф. Зуєв.

Вперше спробував здійснити викладання природознавства на еволюційній основі, зробити вчення Дарвіна провідним у шкільному природознавстві О. Герд, якого вважають основоположником методики-викладання природознавства. Для вчителів початкових класів О. Герд написав методичний посібник «Предметні уроки в початковій школі» (1883). У цьому посібнику він визначив систему навчального природознавства, його навчально-виховні завдання, зміст і методи викладання. Великий педагог вважав, що початковий курс повинен бути єдиним курсом про неживу і живу природу. Тому О. Я. Герд зазначив, що предметні уроки треба розділити на дві серії: першу – про Землю, повітря, воду (для учнів другого року навчання); другу – про рослини, тварини і людину (для молодших школярів наступних років навчання).

Вітчизняний педагог К.Ушинський (1824-1871) велику увагу приділяв ознайомленню дітей аз предметами і явищами природи. Свої книги для читання в початкових класах школи («Дитячий світ і Хрестоматія» та «Рідне слово») він побудував в основному на природничому матеріалі. Великий педагог вважав, що природа може бути наочною. Дитина, яка розпочинає вчитися, повинна не лише розуміти те, що вона читає, але й спостерігати предмет. водночас, предмети навколишньої природи К.Ушинський вважав найзручнішими для розвитку логічного мислення учнів. Він писав, що логіка природи є найдоступнішою і найкориснішою логікою для дітей.

Педагогічну теорію початкової освіти, розроблену К. Ушинським, розвивали В. Вахтеров («Предметний метод навчання»), Л.Севрук («Методика початкового класу природознавства»), В.Половцов («Онови загальної методики») та ін.

В.Половцов у своїй книзі закликав широко використовувати у школі біологічний метод: будову організмів вивчати у зв'язку із середовищем. Він розробив методику використання наочних посібників, проведення спостережень, дослідів, практичних занять та екскурсій, надаючи великого значення всебічному розвитку учнів.

Істотну роль у розвитку методики природознавства відіграли праці К. Ягордовського, О.Половинкіна, К. Сонгайло, П. Завітаєва, М. Скаткіна та інших учених-методистів.

Друга половина XIX – початок XX ст. – період бурхливого розвитку науки, у тому числі й біології – вчення про життя, його форми та закономірності. Біологічна наука на зламі століть позначилася низкою праць учених, які систематично проводили як ботанічні, так і зоологічні дослідження в галузі флористики, фітоценології, альгології та фізіології – В. Черняєва, Й. Пачоського, В. Талієва; у галузі мікробіології, ембріології рослин – В. Арнольдї, Л. Ценковського; у сфері прикладної ентомології та зоогеографії – І. Мечнікова, та П. Сушкіна. У галузі екології та географії рослин, геоботаніки, яка згодом отримала назву фітоценологія слід виокремити дослідження В. Александрова, В. Сукачова. У галузі мікології, альгології та ліхенології значних здобутків досягли М. Зерова, А. Оксер, В. Вальц та ін. У другій половині XIX ст. видатними ученими І. Мечниковим і Р. Кохом у біологічному експерименті вивчено деякі інфекційні й паразитичні хвороби, а також розроблено принципи боротьби з ними (отримання сироваток і вакцин). І. Мечников створив школу мікробіології до якої ввійшли Г. Габричевський, О. Безрідка та ін. [7, с. 12–13];

– внесок вітчизняних методистів у розвиток методики природознавства у другій половині ХХст. У системі початкового навчання помітне місце відводив спілкуванню дітей із природою видатний радянський педагог В.Сухомлинський. У своїх працях («Серце віддаю дітям», «Духовний світ школяра», «Павлиська середня школа», «Книги природи» та ін.) великий педагог розкриває значення спілкування дітей з природою у формуванні гармонійно розвиненої особистості. В Україні викладачі методики природознавства педагогічних вузів, методисти працювали над розробкою методик проведення: екскурсій з ботаніки і зоології (М. Загоровський, О. Булдовський, В. Скороход та ін.) виробничих екскурсій (М. Рождественський, Д. Ельвіна), практичних робіт (О. Булдовський) над застосуванням дослідницького методу та елементів краєзнавства у викладанні природознавства (М. Катніський та ін.). Опрацьовувались методичні рекомендації для збору і виготовлення гербаріїв, колекцій тощо. Велика увага методистів-біологів була зосереджена на розробці методики роботи на навчально-дослідній ділянці, у куточку живої природи, у гуртках юних натуралістів (Р. Аш, А. Гаценко). Удосконалювалась методика проведення екскурсій (А. Гаценко), лабораторно-практичних робіт (Б. Мазурмович, О. Підгрушка).

Таким чином, на основі аналізу архівних документів і періодичних видань встановлено, що загальний рівень вітчизняної біологічної науки в багатьох напрямках відповідає європейському. Основними центрами та базами навчальної і наукової роботи в галузі розвитку біологічних наук в Україні є зоологічні та біологічні кабінети, університетські сади та наукові лабораторії.

Список використаних джерел

1. Біда О.А. Зародження природознавчої освіти , постановка її викладання у XVIII – XIXст. на українських землях. / О.А.Біда. – Електронний ресурс. Режим доступу: [file:///C:/Documents%20and%20Settings/Админ/Мои%20документы/Ipa_2005_1_4%20\(1\).pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/Админ/Мои%20документы/Ipa_2005_1_4%20(1).pdf)
2. Трускавецька І. Біологічна наука Укоаїни на межі XIX-XXстоліть: погляд із сьогодення. – Електронний ресурс. Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Truskavetska_Iryna/Biologichna_nauka_Ukrainy_na_mez_hi_XIX_XX_stolit_pohliad_iz_sohodennia.pdf?PHPSESSID=cb04871ed4584f20b70aed15169a620b

ФАЛЕС М.М.,
ЛАВРЕНОВА М.В

Мукачівський державний університет, Україна

СУТНІСТЬ ТЕХНОЛОГІЇ «ЩОДЕННІ 5» У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У Концепції Нової української школи [1] наголошено, що провідною метою кожної освітньої реформи, в тому числі нинішньої, є підвищення якості освіти. Серед чинників, що забезпечують якість початкової ланки є:

- впровадження методик особистісно і компетентісно зорієнтованого навчання, виховання і розвитку молодших учнів;
- технологічність методик навчання.

Аналізуючи такі документи, як Концепція «Нова українська школа», Державний стандарт загальної середньої освіти, навчальні програми та підручники, можна сказати, що вони орієнтують на формування учнів, здатних самостійно мислити, приймати сміливі і нестандартні рішення, творчо ставитись до роботи. Тільки реалізуючи ці вимоги, ми зможемо сформувати творчу особистість кожного учня.

Тож зупинимося на технології, яку корисно використовувати у щоденній роботі учителям початкової школи під час уроків. Це – Щоденні 5 (Daily 5) [2].

Технологія «Щоденні 5» включає в себе п'ять видів діяльності:

1. читання для себе;
2. читання для когось;
3. слухання;
4. робота зі словами;
5. письмо для себе.

Кожен із цих видів роботи учні мають виконати впродовж дня.

Переваги технології «Щоденні 5»:

- 1) учні щодня практикують читання, письмо та слухання. Відповідно обсяг і час читання збільшується;
- 2) це структуроване та ефективне навчання, під час якого діти більшість часу працюють самостійно;
- 3) учні щодня можуть самостійно обирати. Це сприяє їхній внутрішній мотивації.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>